
مطالعه علم‌سنجی حوزه جنسیت، زنان و خانواده با استفاده از ترسیم نقشه هم‌خدای واژگان^۱

تاریخ دریافت: ۹۸/۶/۱۱

تاریخ تأیید: ۹۹/۳/۳۱

فائزه السادات طباطبایی امیری

دانش آموخته کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز

faeze.tabatabai@gmail.com

رضا کریمی (نویسنده مسئول)

استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه قم - karimirez@gmail.com

فاطمه قاسمپور

استادیار مرکز تحقیقات زن و خانواده - fateme.ghasempour@gmail.com

چکیده

هدف پژوهش حاضر که از نوع پژوهش‌های کمی و کاربردی به شمار می‌رود، آن است تا با روش تحلیل هم‌خدای واژگان نشان دهد ساختار تحقیقات حوزه جنسیت، زنان و خانواده بر پایه چه واژگانی استوار است؛ گرایش‌ها و دسته‌های موضوعی مطرح، اصلی و داغ در این حوزه و خوشه‌های موضوعی شکل‌گرفته در آن چیست؛ ارتباط شکل‌گرفته میان واژگان این حوزه که نقشه مفهومی این حوزه را شکل می‌دهد، چگونه است و نیز روند پژوهش‌های انجام‌شده در این حوزه به چه صورت است؟ جامعه این پژوهش شامل ۱۷۵۶۶ پیشینه از بروندها و تولیدات علمی پژوهشگران حوزه جنسیت، زنان و خانواده در قالب مقاله‌های مندرج در مجله‌های علمی فارسی‌زبان از پرتال «مرکز تحقیقات زن و خانواده» است. در این پژوهش داده‌های ذخیره‌شده به صورت فایل متنی به نرم‌افزار اکسل منتقل و تجمیع شد، به منظور خروجی

۱. این مقاله مستخرج از طرح ملی پژوهشی با عنوان «تحلیل روابط بین رشته‌ای حوزه تحقیقات زنان و خانواده با استفاده از ترسیم نقشه هم‌خدای واژگان: بک مطالعه علم‌سنجی» می‌باشد که به سفارش مرکز تحقیقات زن و خانواده به اتمام رسید.

نقشه‌های موضوعی گوناگون و ترسیم نقشه کلی از نرم‌افزار «ووس ویور» (VosViewer) استفاده شد و برای تشخیص میزان شباهت میان سه دوره، از شاخص «دربردارندگی» (شمول) بهره گرفته شد. یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که کلیدواژگان «زن»، «رضایت زناشویی»، «خانواده»، «جنسیت» و «طلاق» بالاترین فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند؛ همچنین کلیدواژگان دهه هشتاد در پژوهش‌های سال‌های پیش از سال ۱۳۸۰ نیز استفاده شده‌اند و حدود نیمی از کلیدواژگان دهه نود در پژوهش‌های پیش از سال ۱۳۸۰ نیز به کار رفته‌اند. توزیع فراوانی کلیدواژگان تولیدات علمی حوزه جنسیت، زنان و خانواده بر اساس میزان هم‌واژگانی نشان می‌دهد بیشترین تکرار واژگان مربوط به «اضطراب با افسردگی»، «خشونت علیه زنان با خشونت خانگی» و «زن با خانواده» است. بیشترین شمار تولیدات علمی توسط پژوهشگران ایران در حوزه جنسیت، زنان و خانواده از سال ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۶ است. همچنین واژگان حوزه جنسیت، زنان و خانواده به ده خوشه «فرزندپروری»، «زناشویی»، «فمینیسم»، «جنسیت»، «سلامت»، «طلاق»، «ازدواج»، «خشونت»، «خانواده» و «زن» تقسیم شده است. واژه «زن» در دو سنجه «مرکزیت درجه» و «مرکزیت بینایی» در رتبه نخست قرار دارد و در سنجه «مرکزیت نزدیکی»، رتبه اول از آن واژه «خانواده» است.

واژگان کلیدی:

علم‌سنجی، جنسیت، زنان، خانواده، ترسیم نقشه، هم‌رخدادی واژگان.

مقدمه

تجزیه و تحلیل هم‌واژگانی از جمله تکنیک‌های کمی مورد استفاده در علم‌سنجی است که برای شناسایی ارتباطات پیچیده میان علوم و تحلیل ساختار دانش به منظور دستیابی به نقشه‌های علمی به کار می‌رود و در آن بر اساس فراوانی شمار هم‌رخدادی جفت واژه‌ها و عبارت‌ها و ارتباط میان واژگان به کار رفته در بخش‌های گوناگون مدرک (از جمله عنوان، چکیده، کلیدواژگان و متن)، روابط میان موضوعات در یک حیطه پژوهشی و سیر توسعه علوم نمایش داده می‌شود (He, 1999, p.134/ سهیلی، شعبانی و خاصه، ۱۳۹۵، ص ۲۵/ احمدی و کوبی، ۱۳۹۴، ص ۶۵۰). از آنجاکه هم‌رخدادی دو اصطلاح یا دو واژه برای کشف رابطه دو موضوع در یک

حوزه پژوهشی استفاده می‌شود، بدین وسیله می‌توان پیشرفت آن حوزه از علم را دنبال کرد. این تکنیک با تکیه بر واژه‌های پربسامد می‌تواند مهم‌ترین موضوعات پژوهشی در هر حوزه علمی را مشخص کند؛ یعنی میزان رخداد یک واژه، نشان دهنده میزان اهمیت آن در حوزه علمی مورد نظر است (توکلی فراش، ۱۳۹۵، ص ۴). روش هم‌رخدادی واژگان نخستین بار در فرانسه و مرکز جامعه‌شناسی خلاقیت اکول به‌طور جدی استفاده شد. سیستم طراحی شده بر اساس این روش را لگزیمپ (Leximappe) نامیدند که نخستین نرم‌افزار مورد استفاده در پژوهش‌های مرتبط با تحلیل هم‌رخدادی واژگان در این دهه بود. کالون (Callon) در سال ۱۹۸۳ این روش را توصیف کرد و از آن در پژوهش‌های خود بهره برد (He, 1999, p.134). در حال حاضر این تکنیک در تمامی گرایش‌ها و رشته‌های موضوعی گوناگون در سطح جهان به کار می‌رود و نتایج آن برای ارائه بهتر معمولاً به صورت نقشه‌های علمی به تصویر کشیده می‌شوند؛ از این رو از مهم‌ترین اهداف تولید نقشه‌های علمی، شناسایی الگوها و گرایش‌ها، ارائه تصویری کلان از وضعیت پژوهش‌های صورت گرفته و چگونگی روابط حوزه‌ها با یکدیگر و در نهایت آگاهی از چگونگی رشد و توسعه این حوزه‌هاست (صدیقی، ۱۳۹۳، ص ۳۸۰). سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان حوزه‌های علم و فناوری کشورهای گوناگون و سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی متولی در سیاست‌گذاری کلان علوم و فناوری در سطح جهان نیازمند اطلاعات پردازش شده‌ای در رابطه با تعیین و ترسیم علوم در سطح خرد و کلان ملی، منطقه‌ای و جهانی هستند و اجرای پژوهش‌های مرتبط و گزارش نتایج آنها به‌طور قطع اطلاعات و پشتیبانی فکری ضروری را برای تصمیم‌گیری چنین افراد و سازمان‌هایی فراهم می‌کند. به همین دلیل تشویق و هدایت پژوهشگران به ویژه پژوهشگران دانشگاهی به سمت اجرای پژوهش‌هایی در حوزه مهم ترسیم ساختار علمی از زیرمجموعه علم سنجی می‌تواند گره‌گشای مسائل خرد و کلان موجود در سطح کشور باشد (جعفری، ۱۳۹۴، ص ۴).

حوزه مطالعات زنان در ایران، از دهه ۷۰ تاکنون شاهد توجه و اقبال بوده است. از سال ۱۳۷۹ تا به امروز رشته «مطالعات زنان» در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری دانشجویی پذیرد و در کنار رشته مطالعات زنان در دانشگاه، رشته «مطالعات اسلامی زنان» در حوزه علمیه نیز دایر شده است. همچنین مراکز پژوهشی در دانشگاه‌ها و حوزه‌های علمیه به فعالیت تحقیقاتی در این زمینه می‌پردازند. در کنار فضای رسمی رشته مطالعات زنان، توجه به مقوله «جنسیت و زن» در رشته‌ها و گروه‌های آموزشی علوم انسانی نیز مورد توجه قرار

گرفته است. این حجم از فعالیت دانشگاهی و حوزوی در مطالعات زنان، در کنار تأسیس مجله‌های علمی- پژوهشی حوزه زنان در سه دهه اخیر، تولید ادبیات علمی و دانش در مطالعات زنان را رقم زده است. با این حال تحقیقات علم‌سنجی - آن هم در حوزه تخصصی زنان و خانواده - در مقایسه با تحقیقات علم‌سنجی در موضوعات دیگر کمتر مورد اهتمام قرار گرفته است. در حالی که حوزه مطالعات زنان که از حوزه‌های میان‌رشته‌ای است و پژوهش در این زمینه علمی در رشته خاصی منحصر نیست و انجام یک تحلیل هم‌واژگانی و شناسایی بدنه اصلی و ساختار دانش در پژوهش‌های مربوط با این حوزه می‌تواند به سازمان‌دهی علمی آنها منتج شود و تصویر کلانی از وضعیت پژوهش و تولید دانش این حوزه موضوعی ارائه کند. از نتایج ترسیم نقشه علمی این حوزه از طریق هم‌رخدادی واژگان می‌توان به شناخت پویایی حوزه موردنظر در طی دوره‌های زمانی اشاره کرد. با شناخت و بررسی موضوعاتی که بیش از دیگر موضوعات در حوزه جنسیت، زنان و خانواده مورد توجه قرار گرفته‌اند، شناخت جامعی از مسیر تولید ادبیات علمی در این حوزه به دست می‌آید و کاستی‌های پژوهشی در این زمینه مشخص می‌شود. بررسی نقشه تولید دانش، هم می‌تواند کاستی‌های موضوعی در یک حوزه علمی را نشان دهد و هم می‌تواند خوشه‌های تولید دانش، سیر تحولات مفهومی در برخی از خوشه‌های دانش و جایگزینی برخی کلیدواژگان با کلیدواژگان دیگر و همچنین سیر تحول در روش دستیابی به دانش در حوزه مربوطه را واکاوی کرد و به آن دست یافت و از این منظر، هم به سیر تحولات صورت گرفته در فهم و مطالعه فلسفی، اجتماعی، حقوقی و روان‌شناختی رسید و هم موضوعات کمتر و بیشتر برخوردار از توجه و بررسی در زمینه علمی در آثار منتشر شده را شناخت و به انگیزه‌ها و عوامل بذل توجه یا بی‌توجهی دست یافت تا در آینده نقشه پژوهش حوزه مطالعات زنان سودمند باشد و امکان یاری رساندن به پژوهشگران را فراهم آورد تا بتوانند با تحقیق در کاستی‌های پژوهشی موجود، زمینه رشد و شکوفایی هرچه بیشتر این حوزه را فراهم آورند؛ از این رو مسئله اساسی موردنظر در پژوهش حاضر که با بهره‌گیری از روش تحلیل هم‌رخدادی واژگان و نیز رویکرد ترسیم نقشه علم صورت گرفته، آن است که مشخص شود از طریق تحلیل هم‌رخدادی واژگان این حوزه و ترسیم ساختار مفهومی، ساختار تحقیقات جنسیت، زنان و خانواده بر پایه چه واژگانی استوار است؛ گرایش‌ها و دسته‌های موضوعی مطرح، اصلی و داغ در این حوزه و خوشه‌های

موضوعی شکل گرفته در آن چیست؛ ارتباط شکل گرفته میان واژگان این حوزه که نقشه مفهومی این حوزه را شکل می‌دهد، چگونه است و نیز روند پژوهش‌های انجام شده در این حوزه به چه صورت است.

پرسش‌های پژوهش

۱. وضعیت توزیع فراوانی حیطه‌های موضوعی بروندهای علمی پژوهشگران حوزه جنسیت، زنان و خانواده در ایران و توصیفگرهای هسته در بازه‌های زمانی پیش از ۱۳۸۰، دهه ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۷ چگونه است؟
۲. میزان تغییرات در زیرحوزه‌های موضوعی حوزه جنسیت، زنان و خانواده در مقاطع گوناگون زمانی بر اساس شاخص دربردارندگی به چه صورت است؟
۳. وضعیت فراوانی کلیدواژگان بروندهای علمی پژوهشگران ایران در حوزه جنسیت، زنان و خانواده بر اساس میزان هم‌واژگانی چگونه است؟
۴. نرخ رشد بروندهای علمی پژوهشگران ایران در حوزه جنسیت، زنان و خانواده در چه وضعیتی قرار دارد؟
۵. مهم‌ترین واژگان هر خوشه و ارتباط میان این واژگان به چه صورت است؟
۶. هم‌رخدای واژگان حوزه جنسیت، زنان و خانواده در ایران بر اساس سنجه‌های مرکزیت به لحاظ درجه نزدیکی، بینایی و واژگان دارای نقش مرکزیت در این حوزه دارای چه وضعیتی است؟

پیشینه پژوهش

بررسی پیشینه پژوهش در حوزه تولیدات علمی کشورها و نیز بهره‌گیری از روش تحلیل هم‌واژگانی، بیانگر آن است که از دهه ۱۹۶۰ که حوزه‌های کتاب‌سنجی و علم‌سنجی رواج یافتند، حوزه‌های گوناگون علمی با این رویکردها بررسی و ارزیابی شده‌اند؛ به طوری که این روش در پژوهش‌های بسیاری در حوزه‌های گوناگون موضوعی همچون علوم اجتماعی و علوم انسانی، فنی - مهندسی، علوم پایه و علوم پزشکی به کار رفته است. در ایران در حوزه مطالعات زنان با روش علم‌سنجی، تنها پژوهش توسط توکلی‌زاده راوری و همکاران (۱۳۹۴) صورت گرفته است که می‌تواند با پژوهش حاضر نسبتی برقرار کند. توکلی‌زاده راوری و همکاران به تحلیل محتوای مقاله‌های فارسی نشریه‌های علمی ایران در زمینه ازدواج و طلاق با روش خوشه‌بندی سلسله‌مراتبی پرداخته‌اند. جامعه موردپژوهش،

تمام مقاله‌های فارسی حوزه ازدواج و طلاق است که در نمایه استنادی علوم ایران نمایه سازی شده است. در پژوهش یادشده تحلیل محتوا بر روی کلیدواژگان نویسندگان مقاله‌ها صورت گرفته است و سپس با نرم افزار «راور ماتریس» (RavarMatrix) دو ماتریس متقارن هم‌رخدادی برای اصطلاحات ایجاد شده و از طریق نرم‌افزار «اس پی اس اس» این اصطلاحات موضوعی خوشه‌بندی شده‌اند. تحلیل محتوای مقاله‌ها در حوزه ازدواج و طلاق نشان داده موضوعات زن و خانواده در هر دو حوزه دارای بیشترین بسامد است. نتایج خوشه‌بندی نیز بیانگر آن است که غالب خوشه‌های ازدواج با موضوعات اجتماعی و روان شناختی مرتبط است؛ در حالی که در خوشه‌های طلاق، موضوعات روان‌شناختی و حقوقی نقش عمده‌ای دارد. این خوشه‌بندی‌ها نشان می‌دهد محور اصلی خوشه‌های موضوعی ازدواج، موضوع زن و برای حوزه طلاق، موضوع خانواده است و زن موضوع محوری مباحث حقوقی طلاق به شمار می‌رود. همچنین نشان داده شده ۶۷ درصد از موضوعات طلاق شبیه موضوعات ازدواج و ۳۸ درصد از موضوعات ازدواج شبیه به موضوعات طلاق است. نکته‌ای که در مقاله‌های مورد مطالعه کمتر به آن توجه شده نیز مسائل جنسی است. به طور کلی می‌توان نتیجه گرفت موضوعات حوزه ازدواج کمتر به تعارضات زناشویی گرایش دارد.

ترسیم و تحلیل نقشه علم‌نگاشتی برون‌دادهای حوزه جنسیت، زنان و خانواده در کشورهای اسلامی از طریق هم‌رخدادی واژگان در پایگاه استنادی «وب آو ساینس» پژوهشی است که طباطبایی و کریمی (۱۳۹۸) انجام داده‌اند. این پژوهش از نظر نوع، کاربردی و روش پژوهش، تحلیل هم‌رخدادی واژگان از روش‌های علم‌سنجی است. یافته‌ها نشان داد قالب‌های «مقاله»، «چکیده نشست‌ها» و «نقد و بررسی کتاب» بیشترین سهم را به خود اختصاص داده‌اند. بیشترین تکرار کلیدواژگان مربوط به خشونت خانگی با واژه‌های «خشونت همسر»، «شیوع»، «زنان»، «تجاوز» و «بهداشت و سلامت» است. همچنین حیطه‌های موضوعی برتر به موضوعات «زنان»، «جنسیت»، «شیوع»، «بهداشت و سلامت»، «خشونت خانگی» و «خشونت شریک جنسی صمیمی» اختصاص یافته است. واژگان تولیدات علمی در هفت خوشه قرار گرفته‌اند. واژه «زنان» در سه سنجه «مرکزیت درجه»، «مرکزیت نزدیکی» و «مرکزیت بینایی» در پایگاه وب آو ساینس در رتبه نخست قرار دارد و شبکه هم‌رخدادی واژگان دارای پیوستگی زیاد است.

تفاوت پژوهش حاضر با پژوهش توکلی‌زاده و همکاران در این است که پژوهش حاضر - چه از لحاظ دامنه موضوعی و چه از لحاظ جامعه آماری و شمار مقاله‌های موردبررسی - از جامعیت بیشتری برخوردار است. افزون بر اینکه پیش از این در هیچ پژوهشی مطالعه علم‌سنجی روی مقاله‌های فارسی در حوزه جنسیت، زنان و خانواده با استفاده از ترسیم نقشه هم‌رخدادی واژگان انجام نشده است؛ از این رو با توجه به اهمیت شناسایی و ترسیم حوزه‌های موضوعی حوزه جنسیت، زنان و خانواده، انجام پژوهش حاضر ضروری به نظر می‌رسد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های کمی و کاربردی است. روش پژوهش، تحلیل هم‌رخدادی واژگان از روش‌های علم‌سنجی است. در این روش از طریق اندازه‌گیری میزان هم‌رخدادی می‌توان شبکه مفاهیم یک حوزه علمی را به تصویر کشید. با شمارش تکرار هر اصطلاح موضوعی و آمدن آن با اصطلاحات موضوعی دیگر، این شبکه مفهومی ترسیم می‌شود. اگر دو اصطلاح هر چه بیشتر با هم در یک مدرک تکرار شوند، یعنی بین این دو اصطلاح، ارتباط معنایی بیشتری وجود دارد. از هم‌رخدادی دو اصطلاح برای کشف رابطه بین دو موضوع در یک حوزه علمی استفاده می‌شود. همین‌طور از این طریق می‌توان توسعه و پیشرفت یک حوزه علمی را مشخص کرد. بنابراین در پژوهش حاضر برای تحلیل هم‌رخدادی واژگان حوزه جنسیت، زنان و خانواده، واژگان با بالاترین بسامد هم‌رخداد تعیین شدند. جامعه این پژوهش شامل ۱۷۵۶۶ پیشینه از برون‌دادها و تولیدات علمی پژوهشگران حوزه جنسیت، زنان و خانواده در قالب مقاله‌های مندرج در مجله‌های علمی فارسی‌زبان از پرتال مرکز تحقیقات زن و خانواده است. مرکز تحقیقات زن و خانواده به منظور دسترسی سریع و آسان پژوهشگران حوزه زنان و خانواده به منابع پژوهشی و با هدف ایجاد مرجعی گسترده و کامل از منابع اطلاعاتی در حوزه زنان و خانواده در اینترنت، پروژه ایجاد بانک محتوای علمی در حوزه زنان و خانواده را در سال ۱۳۸۹ در برنامه‌های علمی خود تعریف کرده و این بانک اطلاعاتی را در سال ۱۳۹۱ به صورت آزمایشی راه‌اندازی نموده است. داده‌های این پژوهش از میان مقاله‌های مجله‌های این بانک^۱ استخراج شده است.

داده‌های ذخیره شده به صورت فایل متنی به نرم افزار اکسل منتقل و تجمیع شد. در این نرم افزار، داده‌های مربوط به فیلد «کلیدواژه» استخراج شد و پس از جمع آوری داده‌های موردنیاز، با توجه به حجم زیاد کلیدواژه‌ها و مشکلات زبان کنترل نشده، کنترل و یکدست سازی کلیدواژه‌ها صورت گرفت. به منظور خروجی نقشه‌های موضوعی گوناگون و ترسیم نقشه کلی از نرم افزار «ووس ویور» استفاده شد. برای تشخیص میزان شباهت میان سه دوره، از شاخص دربردارندگی (شمول) استفاده شد. برای محاسبه این شاخص، ابتدا میزان اشتراک سه گروه با استفاده از نرم افزار اکسل به صورت دوجه دو محاسبه شد. بدین ترتیب کلیدواژه‌های سه گروه با رنگ‌های جداگانه نمایش داده شد. برای این منظور، در یک ستون از نرم افزار اکسل، کلیدواژه‌ها به دنبال هم می‌آیند و پس از مرتب شدن کلیدواژه‌گان مشترک با نظم الفبایی، این موضوعات استخراج می‌شوند. پس از تعیین اشتراک دو گروه، شاخص دربردارندگی میان آنها محاسبه می‌شود. شاخص دربردارندگی نشان می‌دهد چه میزان از کلیدواژه‌گان یک گروه در گروه دیگر به کار رفته است. در مجموع میزان شباهت هر گروه نسبت به گروه دیگر تعیین می‌شود (ر.ک: چین، ۲۰۰۰؛ نقل از سهیلی، خاصه و کرانیان، ۱۳۹۷).

فرمول شاخص دربردارندگی:

$$\text{BInc} = \frac{\text{تعداد واژگان مشترک دو دوره}}{\text{تعداد واژگان دوره B}} \times 100 = \text{دوره A نسبت به دوره B}$$

$$\text{BInc دوره A} = \frac{926}{2137} = 0.433$$

برای مشخص کردن موضوعات نوظهور نیز بر خلاف روش فوق، تعداد موضوعات متفاوت در دو دوره بررسی شده است. بدین ترتیب برای تعیین موضوعات هسته، دو دوره با رنگ‌های متفاوت در فایل اکسل الفبایی و تعداد موضوعات غیرمشابه هر دوره تعیین شده است. همچنین در این پژوهش، نرم افزار «نت دراو» (NetDraw) جهت ترسیم نقشه هر خوشه به کار رفت. در ادامه به تجزیه و تحلیل داده‌ها بر اساس پرسش‌های پژوهش پرداخته شده است. پیش از تجزیه و تحلیل داده‌ها در جدول شماره ۱ مفاهیم به کاررفته در پژوهش ارائه می‌شود.

جدول ۱. مفاهیم به کاررفته در پژوهش

مفاهیم	تعریف
هم‌رخدادی واژگان	منظور از هم‌رخدادی واژگان این است که دو اصطلاح با هم در یک مدرک به کار برده شوند و هرچقدر هم بیشتر با یکدیگر تکرار شده باشند، این دو واژه ارتباط بیشتری با هم دارند.
مرکزیت درجه (Degree) (Centrality)	مرکزیت درجه ساده‌ترین نوع مرکزیت است که از گره‌هایی تشکیل می‌شود. ارزش هر گره از تعداد همسایگانش به دست می‌آید. تعداد همسایگان از ارتباط‌هایی که به هر گره متصل است، به دست می‌آید. هرچه درجه مرکزیت یک گره بیشتر باشد، آن گره ارتباطات و شبکه بیشتری دارد؛ به بیان دیگر مرکزیت درجه یک گره (رتبه گره) نشان‌دهنده تعداد کل پیوندهای آن گره با دیگر گره‌های موجود در شبکه است.
مرکزیت بینیت (Betweenness) (Centrality)	مرکزیت بینیتی نشان‌دهنده موقعیت و ارزش گره در نقشه است. گره‌ای دارای بیشترین مرکزیت بینیتی است که مابین شمار فراوانی از گره‌ها قرار بگیرد و راه‌های ارتباطی دیگر از آن عبور کنند (ر.ک: شکفته و حریری، ۱۳۹۲)؛ به عبارت دیگر سنجه مرکزیت بینیتی، موقعیت یک موجودیت را درون یک شبکه بر حسب توانایی‌اش برای ایجاد ارتباط با زوج‌ها یا گروه‌های دیگر در شبکه شناسایی می‌کند. به‌طور کلی موجودیتی با بالاترین مرکزیت بینیتی دارای ویژگی‌های همچون موقعیت مطلوب و محکم در شبکه، تأثیر خیلی زیاد بر شبکه دارد (ر.ک: سهیلی و عصاره، ۱۳۹۲).
مرکزیت نزدیکی (Closeness) (Centrality)	سنجه مرکزیت نزدیکی فاصله یک کلیدواژه با کلیه کلیدواژه‌های دیگر در شبکه را می‌سنجد؛ هرچه یک کلیدواژه به دیگر کلیدواژه‌ها نزدیک‌تر باشد، آن کلیدواژه برگزیده‌تر و مشهورتر است. این فاصله‌ها دسترس‌پذیری، امنیت و سلامت عامل‌ها را نشان می‌دهد. سنجه نزدیکی، کوتاه‌ترین فاصله هر عامل با عوامل دیگر در شبکه است (ر.ک: جعفرزاده، ۱۳۹۱)؛ به عبارت دیگر مرکزیت نزدیکی، نقطه‌ای است که به‌طور متوسط به کلیه نقطه‌ها نزدیک باشد. هرچه نقطه‌ای به مرکز نزدیک‌تر باشد، از استحکام بیشتری برخوردار است.
چگالی (Density)	چگالی، تراکم یا پیوستگی عبارت است از نسبت پیوندهای موجود در شبکه به کل پیوندهای ممکن.
ضریب خوشه‌بندی (Clustering) (Coefficient)	ضریب خوشه‌بندی بر تمایل و گرایش افراد موجود در شبکه به تشکیل خوشه‌های گوناگون از طریق هم‌نویسی دلالت دارد.
پیوستگی و گسستگی شبکه	اگر تعداد پیوندها در شبکه کم باشد، آن شبکه گسسته یا پراکنده است. اگر تعداد پیوندها و خطوط در یک گراف بیشتر از تعداد رئوس باشد، آن شبکه پیوسته است.

دربردارندگی	شاخص دربردارندگی نشان می‌دهد چه میزان از کلیدواژه‌های یک گروه در گروه دیگر به کار رفته است؛ در مجموع میزان شباهت هر گروه نسبت به گروه دیگر تعیین می‌شود.
توصیفگرهای هسته	بر اساس قانون برادفرد، شمار نسبتاً کمی از کلیدواژه‌ها، بیشتر از هفتاد درصد از کل کلیدواژه‌های آن موضوع را تشکیل می‌دهند.

یافته‌های پژوهش

در مجموع از ۱۷۵۶۶ مقاله منتشر شده در بانک اطلاعات مرکز تحقیقات زن و خانواده، ۱۱۵۴۴ مقاله علمی - پژوهشی، ۹۵۴ مقاله علمی - ترویجی، ۲۱۸ مقاله بدون درجه علمی و وضعیت ۴۸۴۹ مقاله از نظر درجه علمی مشخص نبود.

جدول ۲. درجه علمی مجله‌ها

درصد	تعداد مقاله	نوع مجله
۶۶	۱۱۵۴۴	مجله علمی - پژوهشی
۵	۹۵۴	مجله علمی - ترویجی
۱	۲۱۸	بدون درجه علمی
۲۸	۴۸۴۹	نامشخص
۱۰۰	۱۷۵۶۵	مجموع

زبان^۱ مقاله‌های بررسی شده به شرح جدول ذیل است:

جدول ۳. زبان مقاله‌های مجله‌ها

درصد	تعداد مقاله	نوع مجله
۹۶/۵	۱۶۶۸۲	فارسی
۳	۵۱۶	عربی
۳/۳	۵۰	انگلیسی
۱/۴	۲۴۵	نامشخص
۱۰۰	۱۷۵۶۵	مجموع

وضعیت مقاله‌ها بر حسب وابستگی سازمانی به شرح ذیل است:

۱. در این زمینه باید گفت سیاست‌های مرکز تحقیقات زن و خانواده به عنوان سازمان ایجادکننده پرتال مرکز که داده‌های این پژوهش از آن استخراج شده، بر این اصل است که مقاله‌ها به زبان فارسی را گردآوری کنند و مقاله‌های به زبان عربی و انگلیسی از مجله‌هایی استخراج شده‌اند که مقاله‌هایی غیر از زبان فارسی را در بعضی شماره‌های خود منتشر کرده‌اند.

جدول ۴. وابستگی سازمانی مجله‌ها

سازمان	تعداد مقاله	درصد
دانشگاه‌های علوم پزشکی	۹۰۸	۵/۱۶۹۳۷۱
دانشگاه‌های وزارت علوم	۹۰۱۶	۵۱/۳۲۹۳۵
حوزوی	۶۹۰	۳/۹۲۸۲۶۶
موارد دیگر	۶۹۵۱	۳۹/۵۷۳۰۱
مجموع	۱۷۵۶۵	۱۰۰

پرسش اول پژوهش: وضعیت توزیع حیطه‌های موضوعی پرونده‌های علمی پژوهشگران حوزه جنسیت، زنان و خانواده در ایران و توصیف‌گرهای هسته در بازه‌های زمانی پیش از ۱۳۸۰، دهه ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۷ چگونه است؟

جدول شماره ۵ پر تکرارترین کلیدواژه‌های آثار تولیدشده در حوزه جنسیت، زنان و خانواده را نشان می‌دهد. پس از یکسان سازی واژگان کلیدی مربوط به حوزه جنسیت، زنان و خانواده مشخص شد این مقاله‌ها، واژگانی متشکل از ۲۶۱۱۴ اصطلاح را در بر دارد که در مجموع ۹۹۴۵۴ بار به کار گرفته شده است. بررسی توزیع فراوانی به کارگیری هر یک از این اصطلاحات در مقاله‌ها نشان داد توزیع آنها به صورت ۳۰/۷۰ بر قاعده پرتو منطبق است؛ به این صورت که ۳۰ درصد از واژگان کلیدی این حوزه، ۷۰ درصد از مجموع فراوانی را به خود اختصاص داده است و بقیه ۷۰ درصد واژگان، تنها ۳۰ درصد از مجموع کل فراوانی را در بر دارد. این قاعده در صورتی جاری است که ۳۰ درصد از کل ۲۷۵ اصطلاح کلیدی (۸۰۹۵ اصطلاح)، ۷۹۱۳۱ بار از ۹۹۴۵۴ تکرار (۷۰ درصد) را به خود اختصاص بدهد. همان گونه که مشاهده می‌شود، کلیدواژه‌های «زن»، «رضایت زناشویی»، «خانواده»، «جنسیت» و «طلاق» بالاترین فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول ۵: توزیع فراوانی ۳۰ کلیدواژه پر تکرار در حوزه جنسیت، زنان و خانواده

ردیف	کلیدواژه	تکرار
۱	زن	۹۷۳
۲	رضایت زناشویی	۶۸۰
۳	خانواده	۵۹۸
۴	جنسیت	۵۸۴
۵	طلاق	۳۹۸
۶	سلامت روانی	۳۶۹

۳۵۹	تهران	۷
۲۹۵	کیفیت زندگی	۸
۲۷۶	ازدواج	۹
۲۷۲	مطالعه کیفی	۱۰
۲۶۸	سبک فرزندپروری	۱۱
۲۵۸	افسردگی	۱۲
۲۵۱	خشونت خانگی	۱۳
۲۴۳	فمینیسم	۱۴
۲۲۶	زنان متأهل	۱۵
۲۲۰	عوامل اجتماعی	۱۶
۲۱۵	تعارض زناشویی	۱۷
۲۱۲	اشتغال زنان	۱۸
۲۱۲	دانشجویان دختر	۱۹
۲۰۹	نوجوانان	۲۰
۲۰۷	زنان روستایی	۲۱
۱۹۸	پنج عامل شخصیت	۲۲
۱۹۶	سازگاری زناشویی	۲۳
۱۸۵	زنان شاغل	۲۴
۱۸۳	ایران	۲۵
۱۸۳	سبک‌های دل‌بستگی	۲۶
۱۷۸	ناباروری	۲۷
۱۷۶	اصفهان	۲۸
۱۷۶	سبک زندگی	۲۹
۱۷۲	حجاب	۳۰

ادامه پرسش اول پژوهش: شناسایی زمینه‌های موضوعی مطرح و توصیفگرهای هسته در حوزه جنسیت، زنان و خانواده در بازه‌های زمانی پیش از ۱۳۸۰، دهه ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۷.

برای تعیین زمینه‌های موضوعی مطرح و توصیفگرهای پرکاربرد در حوزه تحقیقات جنسیت، زنان و خانواده، از قانون توزیع پراکندگی برادفورد استفاده شده است؛ بدین ترتیب که فراوانی کلیدواژه‌ها در مدارک مربوطه، در دوره اول (پیش از سال ۱۳۸۰)،

دوره دوم (۱۳۸۰-۱۳۸۹) و دوره سوم (۱۳۹۰-۱۳۹۷) محاسبه شده است. اعمال قانون برادفورد نشان داد در دوره اول (پیش از سال ۱۳۸۰)، تعداد موضوعات هسته ۲۴۳، نزدیک به هسته ۸۵۹ و دوره از هسته ۱۰۳۵ بود.

جدول ۶. فراوانی ۳۰ کلیدواژه برتر حوزه زنان، جنسیت و خانواده در پایگاه مرکز تحقیقات زن و خانواده

با استفاده از توزیع برادفورد (پیش از سال ۱۳۸۰)

رتبه	کلیدواژه	رخداد	رتبه	کلیدواژه	رخداد	رتبه	کلیدواژه	رخداد
۱	طلاق	۳۰	۱۱	فقه	۱۲	۲۱	زنان روستایی	۸
۲	خانواده	۲۱	۱۲	اشتغال	۱۱	۲۲	افزایش جمعیت	۷
۳	زن	۲۱	۱۳	قانون مدنی	۱۱	۲۳	بلوغ	۷
۴	حقوق زنان	۱۹	۱۴	زن ایرانی	۱۰	۲۴	تساوی	۷
۵	ازدواج	۱۷	۱۵	مشارکت	۱۰	۲۵	توسعه	۷
۶	روایات	۱۷	۱۶	زن در سلوک انسانی	۸	۲۶	جنین	۷
۷	اشتغال زنان	۱۵	۱۷	آموزش	۸	۲۷	حضرت فاطمه <small>علیها السلام</small>	۷
۸	فمینیسم	۱۵	۱۸	پدرسالاری	۸	۲۸	زن در مناسبات اجتماعی	۷
۹	مسئله زنان	۱۳	۱۹	تبعیض	۸	۲۹	زنا	۷
۱۰	جنسیت	۱۲	۲۰	جنش زنان	۸	۳۰	قرآن	۷

اعمال قاعده برادفورد بر کلیدواژه‌های دوره دوم نشان داد در بازه زمانی ۱۳۸۰-۱۳۸۹

تعداد مفاهیم هسته ۳۱۷، نزدیک به هسته ۲۶۰۳ و دور از هسته ۸۶۴۴ بود.

جدول ۷. فراوانی ۳۰ کلیدواژه برتر حوزه زنان، جنسیت و خانواده در پایگاه مرکز تحقیقات زن و خانواده

با استفاده از توزیع برادفورد (۱۳۸۰-۱۳۸۹)

رتبه	کلیدواژه	رخداد	رتبه	کلیدواژه	رخداد	رتبه	کلیدواژه	رخداد
۱	زن	۵۲۸	۱۱	نوجوانان	۹۲	۲۱	آموزش	۶۳
۲	خانواده	۳۱۴	۱۲	آگاهی	۹۱	۲۲	اشتغال زنان	۶۳
۳	جنسیت	۲۱۶	۱۳	حقوق زنان	۸۵	۲۳	تنظیم خانواده	۶۳
۴	رضایت زناشویی	۱۴۵	۱۴	خشونت خانگی	۸۰	۲۴	دختران	۶۲
۵	فمینیسم	۱۳۴	۱۵	ایران	۷۸	۲۵	اضطراب	۶۰

۶	طلاق	۱۲۶	۱۶	اشتغال	۷۵	۲۶	مشارکت زنان	۵۷
۷	ازدواج	۱۱۹	۱۷	حجاب	۷۵	۲۷	تهران	۵۴
۸	افسردگی	۱۱۶	۱۸	نابابوری	۷۱	۲۸	کیفیت زندگی	۵۴
۹	سلامت روانی	۱۱۰	۱۹	اسلام	۶۹	۲۹	دانش آموزان	۵۳
۱۰	نگرش	۹۸	۲۰	ایدز	۶۹	۳۰	خشونت	۵۱

اعمال قاعده برادفورد بر کلیدواژه‌های دوره سوم نشان داد در بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۷

تعداد مفاهیم هسته ۳۷۲، نزدیک به هسته ۲۶۳۶ و دور از هسته ۱۶۰۹۸ بود.

جدول ۸. فراوانی ۳۰ کلیدواژه برتر حوزه زنان، جنسیت و خانواده در پایگاه مرکز تحقیقات زن و خانواده

با استفاده از توزیع برادفورد (۱۳۹۰-۱۳۹۷)

رتبه	کلیدواژه	رخداد	رتبه	کلیدواژه	رخداد	رتبه	کلیدواژه	رخداد
۱	رضایت زناشویی	۵۳۴	۱۱	زنان متأهل	۲۱۰	۲۱	سبک‌های دل‌بستگی	۱۴۷
۲	زن	۴۱۷	۱۲	عوامل اجتماعی	۱۷۹	۲۲	سرمایه اجتماعی	۱۴۴
۳	جنسیت	۳۵۳	۱۳	تعارض زناشویی	۱۷۲	۲۳	افسردگی	۱۴۰
۴	تهران	۳۰۴	۱۴	دانشجویان دختر	۱۷۱	۲۴	ازدواج	۱۳۹
۵	خانواده	۲۶۱	۱۵	خشونت خانگی	۱۶۵	۲۵	حمایت اجتماعی	۱۳۵
۶	سلامت روانی	۲۵۶	۱۶	زنان روستایی	۱۶۰	۲۶	زنان شاغل	۱۳۵
۷	مطالعه کیفی	۲۴۷	۱۷	سازگاری زناشویی	۱۶۰	۲۷	اشتغال زنان	۱۳۴
۸	طلاق	۲۴۰	۱۸	پنج عامل شخصیت	۱۵۱	۲۸	بررسی تطبیقی	۱۲۹
۹	کیفیت زندگی	۲۴۰	۱۹	اصفهان	۱۴۸	۲۹	دختران نوجوان	۱۲۷
۱۰	سبک فرزندپروری	۲۲۳	۲۰	سبک زندگی	۱۴۷	۳۰	دانش آموزان دختر	۱۲۳

پرسش دوم پژوهش: میزان تغییرات در زیرحوزه‌های موضوعی جنسیت، زنان و خانواده در مقاطع زمانی گوناگون بر اساس شاخص دربردارندگی به چه صورت است؟
جدول ۹ بر اساس شاخص دربردارندگی، کلیدواژه‌های مشترک و متفاوت سه دوره را نشان می‌دهد.

جدول ۹: کلیدواژه‌های مشترک و متفاوت تحقیقات حوزه جنسیت، زنان و خانواده

به تفکیک سه دوره زمانی

کلیدواژه‌های مشترک دوره اول و دوم	کلیدواژه‌های متفاوت دوره سوم به سوم	کلیدواژه‌های مشترک دوره دوم و سوم	کلیدواژه‌های متفاوت دوره اول به دوم	کلیدواژه‌های متفاوت دوره دوم به اول	کلیدواژه‌های متفاوت دوره اول و دوم
زن	رضایت زناشویی	رضایت زناشویی	زن در سلوک انسانی	رضایت زناشویی	رضایت زناشویی
خانواده	سلامت روانی	تبعیض	زن	کیفیت زندگی زنان	روش‌های پیشگیری از بارداری
جنسیت	نگرش	افزایش جمعیت	جنسیت	شبکه‌های اجتماعی	پیشگیری
فمینیسم	آگاهی	تساوی	تهران	رضایت زناشویی زوجین	بهداشت روان
طلاق	تهران	زن در مناسبات اجتماعی	خانواده	دانش آموزان دختر دبیرستانی	سالمندان
ازدواج	کیفیت زندگی	نواندیشی دینی	سلامت روانی	تاب‌آوری	قوامیت
افسردگی	دانش آموزان	زنان الگو	مطالعه کیفی	عملکرد جنسی	ازدواج خویشاوندی
نوجوانان	همسرآزاری	سن بلوغ	طلاق	پدیدارشناسی	حاملگی
حقوق زنان	پنج عامل شخصیت	نگاه	کیفیت زندگی	افسردگی زنان	شیوع
خشونت خانگی	عزت نفس	اختلاف خانواده	سبک فرزندپروری	نظریه زمینه‌ای	عدالت
ایران	دانشجویان	تعداد فرزندان	زنان متأهل	فرزندپروری	آسیب‌های اجتماعی
اشتغال	سبک فرزندپروری	توسعه اقتصادی	عوامل اجتماعی	عملکرد جنسی زنان	اختلالات روانی

حجاب	فرار دختران	جنبش اجتماعی زنان	تعارض زناشویی	امنیت زنان	ولایت
ناباروری	تعارض زناشویی	داوری زن	دانشجویان دختر	فرزندآوری	تبعیض جنسیتی
اسلام	مادران	زن از دیدگاه امام خمینی	خشونت خانگی	طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه	روسی‌گری
ایدز	والدین	زن در اندیشه اجتماعی امام خمینی	زنان روستایی	زنان مطلقه	زناشویی
آموزش	تفاوت جنسیتی	سن بلوغ دختران	سازگاری زناشویی	رضایت‌مندی زناشویی زنان	عملکرد
اشتغال زنان	کودک	شعر	پنج عامل شخصیت	یزد	قومیت
تنظیم خانواده	عوامل اجتماعی	کنترل جمعیت	اصفهان	نظام حقوقی ایران	مهارت‌های اجتماعی
دختران	فرهنگ	گواهی زنان	سبک زندگی	زنان نابارور	جهانی شدن
اضطراب	دانشجویان دختر	آموزش زنان	سبک‌های دل‌بستگی	صمیمیت زناشویی	خشونت جنسی
مشارکت زنان	هوش هیجانی	آموزش زنان در تاریخ	سرمایه اجتماعی	کرمانشاه	دیه
خشونت	سازگاری زناشویی	امام خمینی	افسردگی	اهواز	مرد
سقط جنین	سبک‌های دل‌بستگی	حضرت محمد ﷺ	ازدواج	بهبیستی روان‌شناختی	مشاوره
قرآن	بارداری ناخواسته	حق طلاق	حمایت اجتماعی	ایلام	نوجوانی
زنان شاغل	دانشجو	خروج زن از منزل	زنان شاغل	خانواده ایرانی	آموزش عالی
باروری	نابرابری‌های جنسیتی	زن در قرآن	اشتغال زنان	زنان شهر تهران	اقتصاد
مهریه	هویت	زنان کشاورز	دختران نوجوان	جامعه‌شناختی	انحرافات اجتماعی
نقش‌های جنسیتی	جوانان	زنان هند	دانش‌آموزان دختر	سلامت روانی زنان	اهدای جنین
بارداری	سزارین	زیب‌النسا	دانش‌آموزان دبیرستانی	الگوی ارتباطی خانواده	پایگاه اجتماعی اقتصادی

برای تعیین میزان تغییرات سه دوره، ابتدا کلیدواژه‌های مشابه سه دوره بر اساس شاخص دربردارندگی به صورت دویبه‌دو محاسبه و سپس میزان تغییرات مشخص می‌شود. برای مقایسه تشابه مجموعه‌ها نسبت به یکدیگر از شاخص دربردارندگی استفاده شده است. همان‌گونه که قبلاً گفته شد، تعداد کلیدواژگان دوره اول پیش از سال ۱۳۸۰، ۲۱۳۷ و تعداد کلیدواژگان دهه هشتاد ۱۱۵۶۴ کلیدواژه و تعداد کلیدواژگان دوره سوم ۱۸۱۸۱ بود. همچنین ۹۲۶ کلیدواژه بین دوره پیش از ۸۰ و دهه ۸۰ و ۵۵۴۰ کلیدواژه بین دهه هشتاد و دهه نود شناسایی شد. فرمول‌های زیر به ترتیب میزان تشابه کلیدواژه‌های دهه هشتاد به سال‌های پیش از هشتاد، دهه نود به سال‌های پیش از هشتاد و دهه هشتاد را نشان می‌دهد:

$$2 \text{ to } 1 = \frac{926}{2137} = 0.433$$

$$3 \text{ to } 1 = \frac{1066}{2137} = 0.498$$

$$3 \text{ to } 2 = \frac{5540}{11564} = 0.479$$

همان‌گونه که از محاسبه شاخص دربردارندگی پیداست، ۴۳/۳ درصد کلیدواژه‌های دهه هشتاد در پژوهش‌های پیش از سال ۱۳۸۰ نیز استفاده شده‌اند؛ به بیان دیگر ۵۶/۷ درصد از کلیدواژه‌های دهه هشتاد، کلیدواژه‌های متفاوتی هستند. حدود ۵۰ درصد از کلیدواژه‌های دهه نود در پژوهش‌های پیش از سال ۱۳۸۰ نیز مورد استفاده قرار گرفته‌اند؛ به بیان دیگر ۵۰ درصد از کلیدواژه‌های به کاررفته در پژوهش‌های دهه نود متولد شده‌اند و کلیدواژه‌های پژوهش‌های دهه نود و دهه هشتاد به صورت تقریبی ۵۰ درصد مشابه و ۵۰ درصد متفاوت هستند.

پرسش سوم پژوهش: وضعیت فراوانی کلیدواژه‌های بروندهای علمی پژوهشگران

ایران در حوزه جنسیت، زنان و خانواده بر اساس میزان هم‌واژگانی چگونه است؟

جدول ۱۰: توزیع فراوانی کلیدواژه‌های بروندهای علمی پژوهشگران ایران در حوزه جنسیت، زنان و

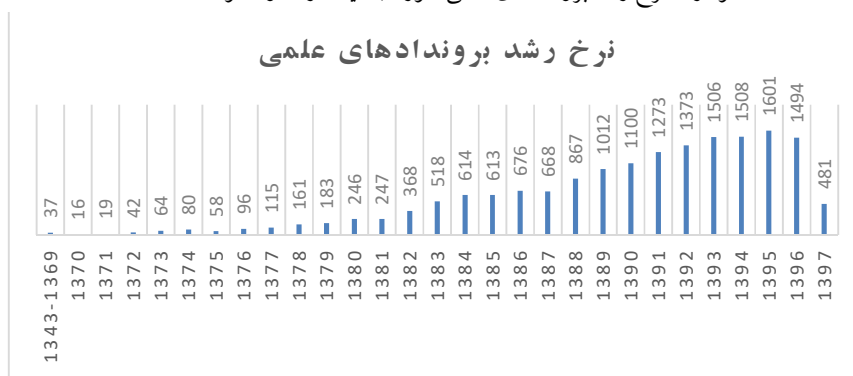
خانواده بر اساس میزان هم‌واژگانی

ردیف	واژه	واژه	تعداد
۱	اضطراب	افسردگی	۸۱
۲	خشونت علیه زنان	خشونت خانگی	۶۶
۳	زن	خانواده	۶۲

۴	خانواده	ازدواج	۶۰
۵	ازدواج	خانواده	۶۰
۶	خشونت علیه زنان	خشونت خانگی علیه زنان	۶۰
۷	دانش آموزان دختر دبیرستانی	دانش آموزان دختر	۵۵
۸	ایدز	آگاهی	۴۹
۹	آگاهی	ایدز	۴۹
۱۰	زن	اشتغال	۴۶
۱۱	طلاق	ازدواج	۴۳
۱۲	طلاق	خانواده	۴۰
۱۳	زنان متأهل	رضایت زناشویی	۴۰
۱۴	خانواده	طلاق	۴۰
۱۵	فمینیسم	جنسیت	۳۹
۱۶	نگرش	ایدز	۳۸
۱۷	ایدز	نگرش	۳۸
۱۸	سبک‌های دل‌بستگی	رضایت زناشویی	۳۵
۱۹	فمینیسم	زن	۳۵
۲۰	رضایت زناشویی	سبک‌های دل‌بستگی	۳۵
۲۱	جنسیت	تفاوت جنسیتی	۳۴
۲۲	زنان شاغل	اشتغال زنان	۳۳
۲۳	قرآن	زن	۳۳
۲۴	زنان باردار	بارداری	۳۲
۲۵	خشونت خانگی	خشونت	۳۰
۲۶	دانش آموزان دختر دبیرستانی	دانش آموزان دبیرستانی	۳۰
۲۷	سلامت روانی	رضایت زناشویی	۳۰
۲۸	زن	خشونت	۲۹
۲۹	هوش هیجانی	رضایت زناشویی	۲۹
۳۰	خشونت علیه زنان	خشونت	۲۸

طبق جدول ۱۰ توزیع فراوانی کلیدواژه‌های تولیدات علمی حوزه جنسیت، زنان و خانواده بر اساس میزان هم‌واژگانی نشان می‌دهد بیشترین تکرار واژه‌ها مربوط به اضطراب با افسردگی، خشونت علیه زنان با خشونت خانگی و زن با خانواده است. پرسیس چهارم پژوهش: میزان رشد برون‌دادهای علمی پژوهشگران ایران در حوزه

جنسیت، زنان و خانواده در چه وضعیتی قرار دارد؟
برای محاسبه نرخ رشد برونادهای پژوهشگران ایران در حوزه جنسیت زنان و خانواده، از فرمول میانگین هندسی استفاده شده است. با توجه به نتایج به دست آمده، میزان رشد حوزه جنسیت، زنان و خانواده از سال ۱۳۷۰، ۱۳/۴ درصد است. در نمودار ۱ نوسانات این رشد نمایان است. همان گونه که مشاهده می‌شود، بیشترین تولیدات علمی توسط پژوهشگران ایران در حوزه جنسیت، زنان و خانواده از سال ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۶ است.
نمودار ۱: نرخ رشد برونادهای علمی حوزه جنسیت، زنان و خانواده

پرسش پنجم پژوهش: مهم‌ترین واژگان هر خوشه و ارتباط میان این واژگان به چه صورت است؟

با استفاده از نرم افزار «یوسی‌نت» ارتباط بین واژگان و نقشه‌های تولید مشخص شد و سپس با نرم افزار «نت‌دراو» به بررسی خوشه‌ها و همین‌طور سنجه‌های مرکزیت و بینایی پرداختیم. نقشه کلی ترسیم شده از هم‌رخدادی واژگان حوزه جنسیت، زنان و خانواده با استفاده از «نت‌دراو» در شکل زیر قابل مشاهده است.

شکل ۱. نقشه هم‌رخدادی واژگان حوزه جنسیت، زنان و خانواده با استفاده از نرم‌افزار «نت‌دراو»

۶	طلاق	۱۹۳۹	طلاق، ازدواج، خانواده، طلاق عاطفی، زنان مطلقه
۷	ازدواج	۲۸۶۷	ازدواج، خانواده، سن ازدواج، طلاق، رضایت زناشویی
۸	خشونت	۱۲۹۵	خشونت خانگی، خشونت علیه زنان، خشونت خانگی علیه زنان، خشونت، همسرآزاری
۹	خانواده	۶۶۹۹	خانواده، عملکرد خانواده، کارکرد خانواده، طلاق، تعارض کار خانواده
۱۰	زن	۱۶۹۹۱	زن، رضایت زناشویی، کیفیت زندگی، سبک فرزندپروری، تهران

پرسش ششم پژوهش: هم‌رخدادی واژگان حوزه جنسیت، زنان و خانواده در ایران بر اساس سنجه‌های مرکزیت به لحاظ درجه نزدیکی، بینایی و واژگان دارای نقش مرکزیت در این حوزه چه وضعیتی دارد؟

بر اساس داده‌های به دست آمده، واژه «زن» در پژوهش‌های نمایه شده در پایگاه تحقیقات زن و خانواده، دارای بیشترین مرکزیت درجه با میزان ۷۴۷ است. پس از آن واژه‌های «رضایت زناشویی» با مرکزیت ۶۶۹ و «خانواده» با مرکزیت ۵۵۲ به ترتیب در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارند.

با توجه به نتایج به دست آمده از تحلیل مرکزیت نزدیکی حوزه تحقیقات جنسیت، زنان و خانواده، واژه «خانواده» دارای بیشترین مرکزیت نزدیکی با میزان ۹۴/۳ است. واژه‌های «زن» با مرکزیت نزدیکی ۹۳/۲ و «تهران» با مرکزیت نزدیکی ۹۱/۲ به ترتیب در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارند.

با توجه به نتایج به دست آمده از پژوهش‌های حوزه جنسیت، زنان و خانواده، واژه «زن» دارای بیشترین مرکزیت بینایی با میزان ۲/۶۶ است. واژه‌های «خانواده» با مرکزیت بینایی ۲/۶۴ و «تهران» با مرکزیت بینایی ۲/۲ در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارند.

جدول ۱۲: واژه‌های برتر شبکه هم‌رخدادی واژگان بر اساس سنجه مرکزیت درجه، بینایی و نزدیکی از پایگاه مرکز تحقیقات زن و خانواده

واژه	مرکزیت درجه	واژه	بینایی	واژه	نزدیکی
زن	۷۴۷	زن	۲/۶۶	خانواده	۹۴/۳۱۸
رضایت زناشویی	۶۶۹	خانواده	۲/۶۴۶	زن	۹۳/۲۵۸

خانواده	۵۵۲	تهران	۲/۲۳	تهران	۹۱/۲۰۹
سلامت روانی	۴۴۸	جنسیت	۱/۴۷۲	سلامت روانی	۸۵/۵۶۷
تهران	۴۲۹	طلاق	۱/۴۴۴	اصفهان	۸۲/۱۷۸
کیفیت زندگی	۳۹۳	سلامت روانی	۱/۳۶۴	جنسیت	۸۱/۳۷۳
خشونت خانگی	۲۸۴	اصفهان	۱/۲۳۹	کیفیت زندگی	۸۱/۳۷۳
جنسیت	۳۷۳	کیفیت زندگی	۱/۱۹۳	رضایت زناشویی	۸۰/۵۸۳
طلاق	۳۳۰	رضایت زناشویی	۱/۱۶۷	طلاق	۷۷/۵۷
افسردگی	۳۲۶	عوامل اجتماعی	۱/۰۵۸	افسردگی	۷۶/۸۵۲
زنان متأهل	۳۱۵	ایران	۰/۹۹۵	خودکارآمدی	۷۶/۱۴۷
خشونت خانگی علیه زنان	۲۹۲	سبک زندگی	۰/۸۹۱	عزت نفس	۷۵/۴۵۵
نگرش	۱۷۷	زنان متأهل	۰/۸۸۲	عوامل اجتماعی	۷۴/۷۷۵
ازدواج	۲۷۶	آموزش	۰/۸۷۸	پنج عامل شخصیت	۷۴/۱۰۷
عوامل اجتماعی	۲۷۴	خشونت خانگی	۰/۸۵۳	حمایت اجتماعی	۷۴/۱۰۷
آگاهی	۲۶۰	افسردگی	۰/۸۰۵	خشونت خانگی	۷۴/۱۰۷
خشونت علیه زنان	۲۵۲	اشتغال زنان	۰/۸۰۲	زنان متأهل	۷۴/۱۰۷
سبک فرزندپروری	۲۴۷	خودکارآمدی	۰/۷۹۲	ایران	۷۲/۸۰۷
اضطراب	۲۴۶	پنج عامل شخصیت	۰/۷۸۶	آموزش	۷۲/۱۷۴
دانش آموزان دختر	۲۴۶	حمایت اجتماعی	۰/۷۶۶	اضطراب	۷۱/۵۵۲
مطالعه کیفی	۲۳۱	عوامل مؤثر	۰/۷۵۷	سبک زندگی	۷۱/۵۵۲
نوجوانان	۲۲۴	مطالعه کیفی	۰/۷۴۳	سبک‌های دل‌بستگی	۷۱/۵۵۲
کیفیت زندگی زنان	۲۲۰	عزت نفس	۰/۷۱۹	سرمایه اجتماعی	۷۱/۵۵۲

۷۱/۵۵۲	مطالعه کیفی	۰/۷۰۶	باروری	۲۱۹	حمایت اجتماعی
۷۰/۹۴	زنان شاغل	۰/۶۸۵	نگرش	۲۱۹	زنان شاغل
۷۰/۹۴	عوامل مؤثر	۰/۶۶	اثربخشی	۲۱۸	دانش آموزان دبیرستانی
۷۰/۹۴	نگرش	۰/۶۵۲	سرمایه اجتماعی	۲۱۷	اشتغال زنان
۷۰/۳۳۹	اشتغال زنان	۰/۶۵۱	ازدواج	۲۱۳	دانش آموزان دختر دبیرستانی
۶۹/۷۴۸	اثربخشی	۰/۶۱۷	زنان شاغل	۲۱۲	سرمایه اجتماعی
۶۹/۷۴۸	شادکامی	۰/۶۰۵	اضطراب	۲۰۷	ایدز

طبق نتایج به دست آمده از سنج‌های حوزه جنسیت، زنان و خانواده از پایگاه مرکز تحقیقات زن و خانواده، یافته‌ها نشان می‌دهد واژه «زن» در دو سنج مرکزیت درجه و مرکزیت بینابینی در رتبه نخست قرار دارد و در سنج مرکزیت نزدیکی، رتبه اول به واژه خانواده اختصاص دارد. واژه «خانواده» در سنج مرکزیت بینابینی، واژه «رضایت زناشویی» در سنج مرکزیت درجه و واژه «زن» در سنج مرکزیت نزدیکی، رتبه دوم را به خود اختصاص داده‌اند. رتبه سوم در سنج مرکزیت درجه به واژه «خانواده» تعلق دارد و واژه «تهران» در سنج مرکزیت بینابینی و مرکزیت نزدیکی، حائز رتبه سوم شده است. برترین واژگان این حوزه بر اساس سنج‌های مرکزیت در جدول ۱۲ ارائه شده‌اند.

در مطالعه پژوهش‌های صورت گرفته در یک حوزه، پیوستگی شبکه هم‌رخدادی واژگان امری مهم قلمداد می‌شود. برای به دست آوردن پیوستگی و گسستگی شبکه هم‌رخدادی واژگان حوزه جنسیت، زنان و خانواده باید تعداد گره‌ها، پیوندها، چگالی و ضریب خوشه‌بندی شبکه را به دست بیاوریم. اگر تعداد پیوندها در شبکه کم باشد، آن شبکه گسسته یا پراکنده است. اگر تعداد پیوندها و خطوط در یک گراف بیشتر از تعداد رئوس باشد، آن شبکه پیوسته است. با توجه به یافته‌های جدول ۱۳ شبکه هم‌رخدادی واژگان حوزه جنسیت، زنان و خانواده در ایران از ۳۴۹ گره و ۳۰۶۵۲ پیوند تشکیل شده است. طبق نتایج به دست آمده مشاهده می‌کنیم تعداد پیوندها از تعداد گره‌ها در پایگاه بیشتر است که این نشان‌دهنده پیوستگی شبکه است. چگالی هم‌رخدادی واژگان ۸۸/۰۸ درصد است. ضریب خوشه‌بندی ۱/۴۱ محاسبه شده است. با توجه به چگالی به دست آمده

مشاهده می‌شود حدود ۱/۴۱ واژه در اطراف هر عامل متراکم شده‌اند که پیوستگی زیاد شبکه هم‌رخدادی واژگان حوزه جنسیت، زنان و خانواده را نشان می‌دهد.

جدول ۱۳. ساختار شبکه هم‌رخدادی واژگان حوزه جنسیت، زنان و خانواده در ایران

تعداد گره‌ها	تعداد پیوندها	چگالی	ضریب خوشه‌بندی
۳۴۹	۳۰۶۵۲	۸۸/۰۸	۱/۴۱

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر تحلیل روابط بین رشته‌ای مطالعات جنسیت، زنان و خانواده با استفاده از ترسیم نقشه هم‌واژگان را بررسی کرده است. بررسی ۱۷۶۵۶ مقاله منتشر شده در بانک مقالات پایگاه مرکز تحقیقات زن و خانواده نشان می‌دهد کلیدواژه‌های «زن»، «رضایت زناشویی»، «خانواده»، «جنسیت و طلاق»، «کلیدواژه پرتکرار در تولید دانش در حوزه مطالعات زنان به شمار می‌آیند. بررسی برون‌دادهای علمی در حوزه مطالعات زنان در پیش از دهه ۸۰ و دهه‌های ۸۰ و ۹۰ بیانگر تغییر اولویت‌های پژوهشی است. در پژوهش‌های صورت گرفته در پیش از دهه ۸۰ کلیدواژه «طلاق» پربسامدترین کلیدواژه بود؛ اما در دهه ۸۰ با تورم تولید دانش در حوزه مطالعات زنان و تولد رشته «مطالعات زنان»، کلیدواژه‌های «زن»، «خانواده»، «جنسیت» و «فمینیسم» با اقبال بیشتری روبه‌رو شدند. در دهه ۹۰ نیز کلیدواژه «رضایت زناشویی» در صدر کلیدواژه‌های پرتکرار قرار گرفته است. در این دهه، کلیدواژه «تهران» به مجموعه ۵ کلیدواژه برتر آمده است و کلیدواژه «خانواده» که پیش از این جزو ۳ کلیدواژه اول به شمار می‌آمد، پنجمین کلیدواژه پرتکرار است.

بر اساس محاسبه شاخص بردارندگی، ۴۳ درصد موضوعات دهه هشتاد در تحقیقات دوره پیش حضور داشتند؛ ولی بیش از ۵۶ درصد کلیدواژه‌های جدید در این دوره مورد توجه قرار گرفته است. مفاهیمی همچون «رضایت زناشویی»، «سلامت روانی»، «نگرش»، «آگاهی»، «تهران»، «کیفیت زندگی»، «دانش آموزان»، «همسرآزاری»، «پنج عامل شخصیت»، «عزت نفس»، «دانشجویان»، «سبک فرزندپروری»، «فرار دختران»، «تعارض زناشویی»، «مادران»، «والدین»، «تفاوت جنسیتی»، «کودک»، «عوامل اجتماعی»، «فرهنگ»، «دانشجویان دختر»، «هوش هیجانی»، «سازگاری زناشویی»، «سبک‌های دل‌بستگی» و «بارداری ناخواسته» جزو این کلیدواژه‌های جدید هستند.

در دهه ۹۰ نیز کلیدواژه‌های موضوعی جدید همچون «بررسی تطبیقی»، «کیفیت

زندگی زنان»، «شبکه‌های اجتماعی»، «رضایت زناشویی زوجین»، «دانش آموزان دختر دبیرستانی»، «تاب‌آوری»، «عملکرد جنسی»، «پدیدارشناسی»، «افسردگی زنان»، «نظریه زمینه‌ای»، «فرزندپروری»، «عملکرد جنسی زنان»، «امنیت زنان»، «فرزندآوری»، «طرح‌واره‌های ناسازگار اولیه»، «زنان مطلقه» و «رضایتمندی زناشویی» مورد توجه قرار گرفته‌اند.

در خصوص تغییرات صورت گرفته در کلیدواژه‌های پرتکرار دهه هشتاد نسبت به پیش از دهه هشتاد می‌توان به تولد رشته «مطالعات زنان» در کشور اشاره کرد. ایجاد این رشته، زمینه پژوهشی ویژه‌ای در این حوزه ایجاد کرد. رشته مطالعات زنان که در دپارتمان‌های علوم اجتماعی و حقوق ایجاد شد، به افزایش پژوهش‌های میدانی دامن زد. آنچه در دهه ۸۰ مهم قلمداد شد، کاهش پژوهش در حوزه زنان با رویکرد الهیاتی و دینی و میزان افزایش پژوهش‌های جامعه‌شناسانه و روان‌شناسانه بود. البته ظهور و بروز مسائل اجتماعی در انتخاب موضوعات پژوهشی بی‌تأثیر نبوده و غلبه گفتمان اجتماعی تولید آثار جامعه‌شناختی را نیز در بر داشته است. در دهه نود نیز تحقیقات کیفی بیشتر مورد توجه قرار گرفته و تحقیقات نظری کمتر مورد اقبال واقع شده‌اند؛ به طوری که کلیدواژه‌های «فقه» و «روایات» در پیش از دهه هشتاد در صدر توجه بودند؛ ولی در دوره‌های بعدی کمتر مورد توجه قرار گرفتند. این امر نشان از این واقعیت دارد که هرچند در سال‌های اخیر رشته «مطالعات اسلامی زنان» تأسیس شده است؛ ولی خروجی علمی - پژوهشی کافی در این زمینه در این رشته تحقق نیافته است. همچنین تولیدات علمی صورت گرفته در حوزه مطالعات زنان بیش از اینکه به دیسپلین مطالعات زنان در دانشگاه و حوزه متعلق باشد، به رشته‌های جامعه‌شناسی و روان‌شناسی تعلق دارد؛ چرا که با تحول رشته مطالعات زنان و توجه به گرایش حقوق زن در اسلام می‌بایست کلیدواژه‌های «فقه»، «اسلام» و... بیشتر استفاده شوند. همین‌طور دانشجویان و طلبه‌های این رشته باید در تولید مقاله‌های علمی و پایان‌نامه‌ها و رساله‌های علمی در این حوزه، نقشی پررنگ داشته باشند؛ به بیان دیگر بروندهای علمی رشته مطالعات زنان در حوزه و دانشگاه از سطح پایان‌نامه به مقاله علمی - پژوهشی تبدیل نشده است و دیگر اینکه میزان تولیدات در این زمینه نسبت به توجه به تولید دانش و برونداد علمی - پژوهشی در رشته‌هایی همچون جامعه‌شناسی و روان‌شناسی کمتر است.

سیر تحول و تولد کلیدواژه‌ها نشان می‌دهد به تحقیقات کیفی در جامعه‌شناسی توجه

شده است. همچنین موضوعات مربوط به سلامت جنسی و روانی نیز مورد اقبال بوده است. قرار گرفتن کلیدواژه «تهران» به عنوان هفتمین کلیدواژه پرتکرار نشان از این واقعیت دارد که پژوهش‌های صورت گرفته در حوزه مطالعات زنان، تغییرات اجتماعی و زناشویی را در جغرافیای تهران مورد توجه قرار داده‌اند و همین تمرکز بر پژوهش در پایتخت - اگرچه ممکن است با این استدلال صورت گرفته باشد که شناخت تغییرات عینی و ذهنی کنشگران در پایتخت امکان شناخت تحولات در کل کشور را فراهم می‌کند - اولاً موجب می‌شود مسائل اجتماعی مختص به مناطق گوناگون کشور مورد توجه قرار نگیرد و دیگر اینکه فهم کنش، درک و تجربه زیسته کنشگرانی که در فضای معنایی و جغرافیایی پایتخت زندگی می‌کنند، به معنای فهم کنش و درک و تجربه زیسته کنشگران در مناطق دیگر تعمیم داده شود. این مسئله همچنین می‌تواند گویای این واقعیت باشد که چون درصد بالایی از تولید دانش و برون‌داد علمی در دانشگاه‌های تهران صورت می‌گیرد، دانشجویان به سبب دسترسی به جامعه آماری تهران، پژوهش‌هایشان را در این جامعه آماری پیگیری می‌کنند. این امر نه مورد توجه دانشجویان قرار گرفته و نه استادان راهنما و مشاور به آن توجه نشان داده‌اند. از سوی دیگر سیاست‌های علمی کشور نیز مشوق تولید محتوا و دانش بومی از مناطق گوناگون کشور نبوده‌اند.

توجه به کلیدواژه «جنسیت» در دهه هشتاد به بعد، هم‌زمان با تأسیس رشته «مطالعات زنان» در دانشگاه‌ها و ورود ادبیات مطالعات زنان در ایران است. هم‌واژگانی جنسیت با فمینیسم و جنسیت با زن نشان می‌دهد استفاده از این واژه به معنای توجه به مردان به عنوان کنشگران اصلی حوزه خانواده در تولید و برون‌داد علمی نیست و بی‌توجهی به کلیدواژه «مردان» از کاستی‌های جدی برون‌دادهای علمی در حوزه مطالعات زنان است.

توزیع فراوانی کلیدواژه‌های تولیدات علمی حوزه جنسیت، زنان و خانواده بر اساس میزان هم‌واژگانی نشان می‌دهد بیشترین تکرار واژه‌ها به ترتیب مربوط به «اضطراب با افسردگی»، «خشونت علیه زنان با خشونت خانگی»، «زن با خانواده»، «خانواده با ازدواج» و «خشونت علیه زنان با خشونت خانگی علیه زنان» است. این امر نشان‌دهنده کاستی‌های پژوهش‌های دیگر در این حوزه است. چون این هم‌واژگانی‌ها نشان می‌دهد خشونت علیه زنان در فضای پژوهشی بیشتر در حوزه خشونت خانگی مورد توجه قرار گرفته است. یا در برخی واژگان همچون «اضطراب با افسردگی» نتوانسته ایم نظام مسائل مربوط به این حوزه

را دقیق‌تر پژوهش کنیم و این هم‌واژگانی در سه دوره محور پژوهش واقع شده و پژوهش‌ها ما را به نظام مسائل مربوط یا مسئله دقیق‌تر رهنمون نکرده است.

رشد تولید دانش در حدود سه دهه گذشته بر اساس نمودار شماره یک، تولید دانش خطی بوده است و ما با افزایش تولید برون‌دادهای علمی مواجهیم که این با آمارهای موجود در این زمینه همراهی و همبستگی دارد.

در خصوص واژگان خوشه‌های استخراج شده از برون‌دادهای علمی و ارتباط میان آنها مشاهده شد واژگان در ده خوشه قرار گرفته‌اند. «فرزندپروری»، «زناشویی»، «فمینیسم»، «جنسیت»، «زن»، «خانواده»، «طلاق»، «ازدواج»، «خشونت» و «سلامت» ده خوشه اصلی به شمار می‌آیند. در خوشه فرزندآوری ملاحظه می‌شود مسئله فرزندآوری، از بعد تربیتی بررسی شده و بحث بعد خانوار و جمعیت در این خوشه مورد توجه نبوده است. در خوشه فمینیسم، کلیدواژه‌ها و موضوعات مورد بررسی شامل عناوین متنوع فمینیسم نیست و نشان‌دهنده توجه کمتر به گرایش‌هایی غیر از فمینیسم لیبرال است. همچنین نشان‌دهنده این امر است که هرچند با ترجمه مفاهیم و مکاتب جدید در حوزه فمینیسم روبه‌رو هستیم؛ ولی این نحله‌های جدید بازتاب کمتری در فضای دانشگاهی داشته است. این مسئله را در خوشه مربوط به جنسیت نیز می‌توان ردیابی کرد و دریافت که مباحث مربوط به جنسیت با ادبیات تولیدشده در نظام بین‌الملل ارتباط کمتری دارد و بیشتر تولیدات به بحث نابرابری‌های جنسیتی مربوط است. خوشه‌های دیگر نیز کاستی‌های جدی موضوعی را در برون‌دادهای علمی نشان می‌دهند. همچنین عناوین خوشه مؤید کم‌رنگ بودن رویکردهای فقهی و حقوقی در حوزه مطالعات زنان در نسبت با برون‌دادهایی با رویکردهای اجتماعی - روان‌شناختی است. مباحث حقوق زن در اسلام در خوشه فمینیسم و در مقایسه و تطبیق با دیدگاه فمینیستی مورد توجه قرار گرفته‌اند. ذیل خوشه‌های ازدواج و طلاق نیز به رویکردهای حقوقی توجه شده است؛ ولی این پژوهش‌ها نسبت به پژوهش‌های با رویکردهای جامعه‌شناختی کم‌بسامدتر هستند.

در این پژوهش از شاخص‌های مرکزیت نیز استفاده شد. نتایج حاصل از شاخص‌های مرکزیت که برای تحلیل شبکه‌ها و شناسایی مهم‌ترین نقش‌آفرینان شبکه استفاده می‌شوند، نشان می‌دهد واژه «زن» در پایگاه تحقیقات زن و خانواده دارای بیشترین مرکزیت درجه با میزان ۷۴۷ است. واژه‌های «رضایت زناشویی با مرکزیت ۶۶۹ و «خانواده» با مرکزیت ۵۵۲

به ترتیب در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارند. همچنین نتایج به دست آمده از تحلیل مرکزیت نزدیکی حوزه تحقیقات زن و خانواده، واژه «خانواده» دارای بیشترین مرکزیت نزدیکی با میزان ۹۴/۳ است. واژه‌های «زن» با مرکزیت نزدیکی ۹۳/۲ و «تهران» با مرکزیت نزدیکی ۹۱/۲ به ترتیب در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارند. این نشان می‌دهد این سه واژه ارتباط نزدیک و با واسطه کمتری با یکدیگر دارند و دارای کمترین فاصله با واژه‌های دیگر هستند. همچنین با توجه به نتایج به دست آمده از پایگاه تحقیقات زن و خانواده، واژه «زن» دارای بیشترین مرکزیت بینایی با میزان ۲/۶۶ است. واژه‌های «خانواده» با مرکزیت بینایی ۲/۶۴ و «تهران» با مرکزیت بینایی ۲/۲ رتبه‌های دوم و سوم را به خود اختصاص داده‌اند.

از آنجایی که شاخص‌های مرکزیت در صدد ارائه قدرت کلیدواژه‌ها در شبکه تولید دانش است، می‌توان دریافت کلیدواژه‌های «زن»، «خانواده» و «رضایت زناشویی» بیشترین حجم ارتباط را با کلیدواژه‌های دیگر دارند و کلیدواژه‌های دیگر و در واقع برون‌دادهای تولیدشده در ارتباط با این کلیدواژه‌ها شکل گرفته است. همچنین مرکزیت «زن»، «خانواده» و «تهران» نشان از موقعیت مستحکم این کلیدواژه‌ها و تأثیر بالای آنها در شبکه برون‌دادهای مطالعات زنان دارند. قرار گرفتن دو کلیدواژه «زن» و «خانواده» در مرکزیت بینایی مطلوب است؛ زیرا این کلیدواژه‌ها در واقع ابرکلیدواژه‌های این حوزه به شمار می‌آیند؛ ولی مرکزیت بینایی کلان شهرهای تهران از اینکه در رتبه سوم قرار گرفته و اصفهان در رتبه پنجم و نسبت به کلیدواژه‌هایی همچون «جنسیت» و «طلاق» در رتبه بالاتری قرار گرفته است، مطلوب نیست و لزوم توجه به پژوهش در مناطق گوناگون جغرافیایی ایران را بیش از پیش نشان می‌دهد.

در نهایت اینکه شبکه تولید دانش در حوزه زنان شبکه‌ای پیوسته است و این نشان می‌دهد حوزه مطالعات زنان با وجود جوان بودن توانسته اهمیت پژوهشی لازم را به دست آورد؛ ولی وضعیت خوشه‌های تولیدشده در این شبکه و همچنین کلیدواژه‌های مورد استفاده نشان از کاستی‌های پژوهشی جدی و همچنین فقر نظری و ارتباط نداشتن با تطور و تحول مفاهیم این حوزه دارد.

منابع و مأخذ

۱. احمدی، حمید و مرتضی کوكبی؛ «همایندی واژگان: مطالعه‌ای پیرامون پیوند و مرز میان مدیریت اطلاعات و مدیریت دانش بر اساس انتشارات داخلی نویسندگان ایرانی»؛ پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات، شماره ۳۰، ۱۳۹۴، ص ۶۴۷-۶۷۶.
۲. توکلی‌زاده راوری، محمد و فاطمه دهقانی و مریم نجابتیان و فرامرز سهیلی؛ «تحلیل محتوای مقالات فارسی نشریات علمی ایران در زمینه ازدواج و طلاق»؛ فصلنامه فرهنگی - تربیتی زنان و خانواده، دوره ۱۰، شماره ۳۲، ۱۳۹۴، ص ۷-۲۸.
۳. توکلی‌فراش، لیلا؛ «ترسیم و تحلیل نقشه علم‌نگاشتی بروندهای حوزه کارآفرینی در بازه زمانی ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۵ از طریق هم‌رخدادی واژگان در پایگاه استنادی وب آو ساینس و تعیین جایگاه ایران در این حوزه»؛ پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی، گرایش مدیریت کتابخانه‌های دانشگاهی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۹۵.
۴. جعفرزاده، صدیقه؛ «سنجش بروندهای علمی پژوهشگران دانشگاه شهید چمران در پایگاه وب آو ساینس بین سال‌های ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۱ بر اساس شاخص‌های علم‌سنجی و با تأکید بر ترسیم و تحلیل شبکه‌های هم‌نویسندگی آنها»؛ پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳۹۱.
۵. جعفری، حسن؛ «تحلیل استنادی و ترسیم نقشه تولیدات علمی پژوهشگران حوزه فیزیک هسته ای ایران در پایگاه استنادی علوم از ابتدا تا سال ۲۰۱۳»؛ پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۹۴.
۶. سهیلی، فرامرز و فریده عصاره؛ «مفاهیم مرکزیت و تراکم در شبکه‌های علمی و اجتماعی»؛ مطالعات ملی کتابداری و سازمان‌دهی اطلاعات، شماره ۳، ۱۳۹۲، ص ۹۲-۱۰۸.
۷. سهیلی، فرامرز، علی شعبانی و علی اکبر خاصه؛ «ساختار فکری دانش در حوزه رفتار اطلاعاتی: مطالعه هم‌واژگانی»؛ تعامل انسان و اطلاعات، دوره ۲، شماره ۴، ۱۳۹۵، ص ۲۱-۳۶.
۸. سهیلی، فرامرز، علی اکبر خاصه و پریش کرانیان؛ «روند موضوعی مفاهیم حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی ایران بر اساس تحلیل هم‌رخدادی واژگان»؛ مطالعات ملی کتابداری و سازمان‌دهی اطلاعات، دوره ۲، شماره ۲۹، ۱۳۹۷، ص ۱۷۱-۱۹۰.

۹. شکفته، مریم و نجلا حریری؛ «ترسیم و تحلیل نقشه علمی پزشکی ایران با استفاده از روش هم‌استنادی موضوعی و معیارهای تحلیل شبکه اجتماعی»؛ نشریه مدیریت سلامت، دوره ۱۶، شماره ۵۱، ۱۳۹۲، ص ۴۳-۵۹.
۱۰. صدیقی، مه‌ری؛ «بررسی کاربرد روش تحلیل هم‌رخدادی واژگان در ترسیم ساختار حوزه‌های علمی (مطالعه موردی: حوزه اطلاع‌سنجی)»؛ پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات، شماره ۳۰، ۱۳۹۳، ص ۳۷۳-۳۹۶.
۱۱. طباطبایی امیری، فائزه‌سادات و رضا کریمی؛ «ترسیم و تحلیل نقشه علم‌نگاشتی بروندادهای حوزه جنسیت، زنان و خانواده در کشورهای اسلامی از طریق هم‌رخدادی واژگان در پایگاه استنادی وب آو ساینس»؛ نشریه مطالعات اسلامی زنان و خانواده، (در دست داوری).
۱۲. مرکز تحقیقات زن و خانواده؛ «بانک محتوای علمی»؛ دسترسی در:

<http://lib.wrc.ir/scholar/article>. (۱۵ خرداد ۱۳۹۹)

13. He, Q; "Knowledge discovery through co-word analysis"; *Library trends*, 1999, v.48, n.1: pp.133- 159.